

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

w świetle
prasy i literatury ekonomicznej zagranicą

gen. R. 10 - 1944

W A R S Z A W A

ROK III.

15 STYCZEŃ 1948

Nr 1.

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO Warszawa, dnia 15 stycznia 1948 r.
Sekretariat Generalny
Wydział Ekonomiczny

9961

III cras.

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

w świetle prasy i literatury ekonomicznej zagranicą

Nr 1

Rok III

S p i s r z e c z y:

B.M. SOKOŁOW
Rozbudowa przemysłu
socjalistycznego

Wiestnik Akademii
Nauk S.S.S.R.
r. 1947 Nr 10

ROZBUDOWA PRZEMYSŁU SOCJALISTYCZNEGO

Wiestnik Akademii Nauk ZSRR
r.1947, Nr 10.

Trzydzieści lat temu historia postawiła przed narodami Rosji największe zadanie rewolucyjne i twórcze - zbudować pierwsze na ziemi społeczeństwo socjalistyczne równouprawnionych pracowników, wyzwolonych od wszelkich form wyzysku człowieka przez człowieka.

Na ruinach imperium Rosyjskiego narody Z.S.R.R., zjednoczone pod sztandarem partii Lenina-Stalina, ugruntowały nowy ustroj społeczny. Łamiąc opór wrogów, usuwając ze swej drogi jednostki tchorzliwe, niewierne i utyskujące, narody te budowały potęgę socjalistycznej ojczyzny. W ciągu minionych lat trzydziestu ludzie radzieccy nie raz musieli udowodniać światu w bohaterstwie bojów i pracy pokojowej niezłomną siłę, trwałość i żywotność Państwa Radzieckiego. Całe pokolenia studiować będą z ogromnym zainteresowaniem historię przekształcenia się w potężne mocarstwo przemysłowe jednego z najbardziej zacofanych krajów Europy, jakim była Rosja przedrewolucyjna.

Godne podziwu nowe zakłady przemysłu socjalistycznego, wspaniałe monumentalne dzieła epoki Stalina, wybudowane w ciągu minionych lat, świadczyć będą po wszystkie czasy o pełnej poświęcenia twórczej pracy ludzi radzieckich na dobro swej socjalistycznej ojczyzny.

Bezprzykładne w dziejach ludzkości, rosnące nieustannie, tempo i skala rozbudowy przemysłu są najjaskrawszym dowodem przewagi ekonomii socjalistycznej Z.S.R.R.

nad wszelką inną formą organizacji gospodarczej społeczeństwa.

Pod tym względem doświadczenie Z.S.R.R. ma znaczenie historyczne w światowej skali. Z niewyczerpanego skarbcza tego doświadczenia czerpią dziś siły kraje nowej demokracji, odbudowujące swe gospodarstwa według planów dwuletnich, trzyletnich i pięcioletnich.

Radzieckie metody budownictwa socjalistycznego wskazują walczącym o wyzwolenie z oków imperialistycznych krajom Zachodu i Wschodu jedynie słuszną, sprawdzoną przez życie drogę do osiągnięcia samodzielności gospodarczej i niezależności politycznej.

Wielka październikowa rewolucja socjalistyczna odziedziczyła po dawnej Rosji gospodarkę, niezmiernie prymitywną pod każdym względem;

W Rosji carskiej, nawet w okresie jej rozkwitu kapitalistycznego (lata 1909-1913), około 1/3 wszystkich nakładów inwestycyjnych przygadyło według niektórych obliczeń na budowę cerkwi, pałaców dla członków rodziny carskiej i magnatów oraz dworów i budynków gospodarczych w majątkach ziemskich. Interesujące jest, że z 242 artykułów przedrewolucyjnej ustawy budowlanej tylko 12 artykułów dotyczy budowy fabryk i innych budynków przemysłowo-handlowych, podczas gdy budownictwu cerkwi i domów modlitwy poświęcono 71 artykułów.

Nie mamy danych bezpośrednich, dotyczących dynamiki inwestycji w Rosji przedrewolucyjnej. Jednakże krytyczna analiza materiałów pośrednich pozwala stwierdzić, że roczna wartość inwestycji w przededniu pierwszej wojny światowej (1913) wyniosła około 500 miln. rubli według cen przedwojennych. Było to kilkakrotnie mniej, niż inwestycje przemysłowe w U.S.A., Niemczech, Anglii i Francji w tymże okresie.

W przededniu pierwszej wojny światowej ogólna suma kapitałów zakładowych przemysłu w Rosji wynosiła 4.2 milrd. rubli (w cenach przedwojennych). Znaczna część tych kapitałów należała do kapitalistów zagranicznych. W przededniu rewolucji październikowej, w latach 1916-1917 ogólna suma kapitałów obcych, zainwestowanych w Rosji, wynosiła 2.242.974 tys.rubli. Największa część tej sumy zainwestowana była w górnictwie (834.320 tys. rubli) i w przemyśle metalowym (392.710 tys.rubli). Ogółem na te dwie gałęzie przemysłu przypadało 54.7% całości kapitałów obcych, ulokowanych w Rosji.¹⁾ W drodze eksportu swych kapitałów inwestorzy zagraniczni opanowali węzłowe i decydujące pozycje rosyjskiego przemysłu. Rewolucja wyzwoliła naród od spłaty kapitalistom obcym długów carskich, których samo oprocentowanie wynosiło setki milionów rubli.

Niewielka skala inwestycji przemysłowych w Rosji przedrewolucyjnej łączyła się z wąskim ich zakresem. Kierowały się one przede wszystkim do przemysłu lekkiego, który dawał szybzy obrót i pewniejsze zyski. Ta cecha charakterystyczna uprzedsiębiorstwa kapitalistycznego w pełni uwydatniała się w strukturze przemysłu przedrewolucyjnej Rosji. Budowano wtedy nie to, co sprzyjało rozwojowi zdolności wytwórczych kraju, lecz wyłącznie takie obiekty, które zapewniały przedsiębiorcom najwyższy zysk w najkrótszym czasie. Dlatego to nie znajdowały w klasach panujących oddźwięku naprzykład zdawna interesujące najwybitniejszych inżynierów rosyjskich, częściowo opracowane technicznie, koncepcje hydrostacji na Dnieprze, Wołchowcie, Mingieczaursku.

x x x

¹⁾ P.B.Ol. Kapitały obce w Rosji, Petrograd, 1922

Na rozwoju przemysłowym dawnej Rosji, obok wstecznych tendencji kapitalistów, odbiły się również niszczące konsekwencje pierwszej wojny światowej.

Organizm gospodarczy, odziedziczony przez młode państwo Radzieckie, po usunięciu kapitalistów i wielkich właścicieli ziemskich, scharakteryzowany został w uchwałach VI zjazdu Rosyjskiej partii komunistycznej (bolszewików) w r.1917 w następujących słowach:

"Po trzech latach wojny sytuacja gospodarcza Rosji przedstawia się jak następuje: zupełne wyniszczenie siły roboczej i dezorganizacja produkcji, rozpad sieci transportowej, bliski ostatecznego krachu stan skarbu państwa, zupełny brak paliwa i środków produkcji w ogólności, rosnące bezrobocie, nędza mas itd.²⁾

Usamodzielnienie się szeregu najbardziej uprzemysłowionych krajów dawnego imperium rosyjskiego, mianowicie: Polski, Łotwy, Estonii, Finlandii - komplikowało jeszcze bardziej sytuację gospodarczą w Rosji w przededniu przełomu.

Wielka rewolucja październikowa, wprowadzając w Rosji najbardziej postępowy ustroj polityczny, nie posiadała jeszcze odpowiadającej temu ustrojowi podstawy techniczno-gospodarczej. Po zwycięstwie rewolucji na wiosnę 1918 kraj przystąpił do opamięnowania organizacyjnego osiągniętych zdobyczy i do budowy nowej gospodarki.

Plan Lenina, rozwinięty przez niego w wielu publikacjach, wysunął na pierwsze miejsce zadania rozbudowy podstawowych gałęzi przemysłu ciężkiego. Lenin podkreślał przy tym, że nawet po Brzeskim pokoju, czyli po utracie Ukrainy i ziem, okupowanych przez Niemcy, państwo Radzieckie posiada niezliczone bogactwa naturalne, zwłaszcza w okręgu Uralskim, w Zachodniej Syberii, na południowym wschodzie oraz na Kaukazie.

²⁾ WKP (b) w uchwałach zjazdów i konferencji cz.I, wyd.6 str.256

"Eksplatacja tych bogactw metodami najnowszej techniki - pisał Lenin - stworzą podstawę do niebywałego rozwoju zdolności wytwórczych".³⁾ Pisał on dalej, że rozwój ten wymaga przede wszystkim wzrostu produkcji paliw, żelaza, budowy maszyn, przemysłu chemicznego.

Jednakże szalone ataki otoczenia kapitalistycznego i wewnętrznych wrogów klasowych (kapitalistów, wielkich właścicieli ziemskich, zbogaconych przez lichwę chłopów) na młodą republikę radziecką zmusiły ją do skierowania wszystkich swych sił na obronę zdobyczy rewolucji socjalistycznej. Wobec tego głównego zadania ustąpić musiały na plan dalszy wszystkie inne, a wśród nich i zadania inwestycji przemysłowych. Nie znaczy to jednak, że w okresie komunizmu wojennego działalność inwestycyjna była całkowicie przerwana. "W okresie wojny wewnętrznej uderza przede wszystkim przemoc, stosowana przez dyktaturę. Nie wynika stąd jednak, że w okresie wojny cywilnej nie ma żadnej pracy konstruktywnej. Bez takiej pracy prowadzić wojny cywilnej nie można".⁴⁾

Już w początkowych miesiącach władzy Radzieckiej opracowany był w pierwszym przybliżeniu wielki plan inwestycyjny kraju. Plan ten przewidywał między innymi takie olbrzymie obiekty, jak budowa kanału Wołga-Don, elektryfikacja Pietrogradu (Wołchow i Swir), olbrzymie prace nawodniające w Turkmenistanie, nowe linie kolejowe na Uralu i inne.

Do kierowania działalnością inwestycyjną powołany został już w maju 1918 specjalny organ - komitet budownictwa państwowego. Zadaniem jego było planowanie, nadzór techniczny, zatwierdzanie projektów budowlanych oraz opracowanie budżetu, ustalanie sposobów finansowania i określanie metod rozrachunków.

³⁾ Dzieła t.XVII, str.43

⁴⁾ Stalin - Zagadnienia Leninizmu wyd.II, str.117

Budżet komitetu na drugie półrocze 1918 r. wykazuje, że na same tylko prace badawcze w zakresie budowy elektrowni rząd radziecki wyasygnował 535 tys.rubli. Umożliwiło to wybudowanie w latach 1918-1919 pięćdziesięciu jednej elektrowni o mocy ogólnej 3.500 kWt, w następnym zaś dwuleciu wybudowano jeszcze 221 elektrowni o mocy ogólnej 12.000 kWt. Koszt budowy elektrowni wyniósł w latach 1919-1920 700 tys.rubli w okresie zaś 1920-21 - 2.700 tys.rubli.⁵⁾

Trzeba stwierdzić, że zbudowane podczas wojny cywilnej elektrownie były niewielkie, lecz i w tej postaci wypełniły one swoje zadanie, odgrywając dużą rolę gospodarczą, kulturalną i polityczną.

Dzięki tym drobnym elektrowniom - pisał Lenin - powstały na wsi ośrodki nowoczesnego przemysłu wielkiego. Stacje te - choć drobne - demonstrują chłopom, że Rosja nie zatrzyma się na pracy ręcznej, nie poprzestanie na prymitywnym pługu drewnianym, lecz pojdzie naprzód w nowe czasy. I masy chłopskie utwierdzą się/ w przekonaniu, że musimy i możemy oprzeć Rosję na innych podstawach.⁶⁾

Zatwierdzony przez VIII Zjazd Rad w grudniu 1920 r. Leninowski plan elektryfikacji kraju (G.O.E.L.R.O.) był pierwszym planem na dalszą metę/ odbudowy/ i rozwoju gospodarki narodowej na podstawie elektryfikacji, obliczonym na lat 10-15. Plan ten przewidywał budowę 30 elektrowni okręgowych o mocy ogólnej 1.750 tys.kWt.

Na tej podstawie G.O.E.L.R.O. zaprojektował nowe inwestycje w najważniejszych gałęziach przemysłu.

Okres odbudowy, rozpoczętej po zakończeniu wojny cywilnej, objął, jak wiadomo, lata 1921-1927. W okresie tym, po u-

5) G.M. Krzyżanowski, Dzieła t.1, str.432

6) Lenin, Dzieła t.XXVII, str.134

ruchomieniu niezbędnych funduszy, rozwijają się zakłady przemysłowe, wzrasta działalność inwestycyjna.

Wysokość inwestycji łącznie z wydatkami na uruchomienie istniejących przedsiębiorstw nieczynnych (która to pozycja w pierwszych latach zajmowała miejsce decydujące) wynosiła:

----- Wysokość wydatków inwestycyjnych
w miln. rubli

R o k	F u n d u s z	
	produkcyjny	mieszkaniowy
1923/1924	968.6	320.5
1924/1925	1.160.5	564.3
1925/1926	2.031.1	725.0
1926/1927	2.314.0	804.0

Podział inwestycji pomiędzy gałęzie przemysłu, produkujące dobra inwestycyjne i konsumpcyjne, wykazuje, że już wtedy przeważająca część wydatków inwestycyjnych przypadała na odbudowę i rozwój przemysłu ciężkiego, co wykazuje poniższa tablica (w miln. rubli)

	1925/26	1926/27	1927/28	Trzechlecie 1925-1928
1) Roboty kapitalne w działach, wytwarzających dobra inwestycyjne (grupa A)	517.9	724.0	837.9	2.079.8
2) Roboty kapitalne w działach, wytwarzających dobra konsumpcyjne (grupa B)	293.1	266.3	346.1	905.5

Odbudowie głównych podstaw przemysłu towarzyszyło rozszerzenie i budowanie poszczególnych wielkich przedsiębiorstw. Już w pierwszych latach okresu odbudowy zbudowano kilka wielkich elektrowni okręgowych, przewidzianych w planie G.O.E.L.R.O. Są to elektrownie: Wołchowska (rozpoczęta w 1921, uruchomiona

w 1926), Szatarska (rozpoczęta w 1920, uruchomiona w 1925), Kaszyrska (zbudowana w latach 1920-1922) i szereg innych. Znacznie rozbudowane zostały elektrownie ciepłne w Moskwie, Leningradzie i Baku.

Wskutek potęgującego się z roku na rok wzrostu inwestycji, wartość kapitałów zakładowych przemysłu radzieckiego już w r.1925 była niemal równa wartości całego aparatu produkcyjnego w r.1913. Na dzień 1.X.1925 ogólna wartość obiektów przemysłowych Z.S.R.R. wyrażała się sumą 7.2 milrd.rubli wobec 4.5 milrd. rubli w chwili rewolucji październikowej. Należy przy tym podkreślić, że zakłady przemysłowe zostały ku końcowi okresu odbudowy w pełni uspołecznione. W r.1925 udział kapitału prywatnego w robotach budowlanych wynosił zaledwie około 7%, nakłady zaś jego - 1% całości. Cała olbrzymia reszta działalności inwestycyjnej przypadała na państwo i organizacje spółdzielcze.

Odbudowa przemysłu została wykonana własnymi siłami i środkami narodu radzieckiego pod kierunkiem partii bolszewików z Leninem i Stalinem na czele.

x / x
 x

Restauracja gospodarki narodowej była jedynie pierwszym krokiem na drodze socjalistycznego budownictwa. Fundusze, którymi kraj dysponował w końcu okresu odbudowy, nie wystarczały jednak na przekształcenie socjalistyczne gospodarstwa narodowego. Jednocześnie niezawisłość gospodarki narodowej oraz konieczność wzmożenia zdolności obronnej kraju wymagały stworzenia nowego, potężnego przemysłu.

XIV zjazd partii, który przeszedł do historii jako "Zjazd uprzemysłowienia", podkreślił w swych uchwałach, że

kraj dyktatury proletariatu posiada "wszystko, co jest konieczne dla stworzenia społeczeństwa socjalistycznego w pełnym znaczeniu tego pojęcia".⁷⁾ Zjazd wysunął na pierwsze miejsce postulat, aby "zapewnić Z.S.R.R. niezależność gospodarczą, chroniącą go przed zakusami światowej gospodarki kapitalistycznej, a w tym celu - trzymać się kursu uprzemysłowienia kraju, rozwoju produkcji dóbr inwestycyjnych i tworzenia zapasów, umożliwiających elastyczną gospodarkę".⁸⁾

Trzymanie się kursu na socjalistyczne uprzemysłowienie kraju, zapowiedziane na XIV zjeździe partii, było konsekwentnie przez nią i przez rząd radziecki wykonywane. Do roku 1928 opierano się przy tym na rocznych planach narodowo-gospodarczych, a następnie na stalinowskich "planach pięcioletnich rozwoju gospodarki narodowej Z.S.R.R."

Według uchwalonego na XVI konferencji partyjnej (kwiecień 1929) i na V zjeździe Rad optymalnego wariantu pięcioletniego planu rozwoju gospodarczego, ogólna wartość inwestycji przemysłowych wynosić miała 19.1 milrd. rubli. Z sumy tej na budowę przedsiębiorstw przemysłu ciężkiego przypadało 14.7 milrd., czyli 77% całości nakładów kapitałowych. Suma, przeznaczona na rozbudowę przemysłu ciężkiego, przewyższała czterokrotnie rzeczywiste wydatki inwestycyjne poprzednich lat pięciu.

Wykonanie pierwszego planu pięcioletniego wymagało przewyżczenia ogromnych trudności. Przystępując do tak potężnego budownictwa, Związek Radziecki nie miał jeszcze dostatecznie wyposażonego pod względem technicznym przemysłu budowlanego. Krajowy przemysł budowy maszyn daleki był od możliwości zaopatrzenia powstających zakładów przemysłowych w nowoczesne instalacje i maszyny. Odczuwać się dawał również brak

7) Lenin, W.K.P. w uchwałach i decyzjach zjazdów, konferencji i zebraniach plenum C.K., cz.II, wyd.1936, str.49

8) Ibidem.

doświadczenia u planistów i architektów radzieckich.

Dochodziła do tego konieczność przewycięzania zajądkego oporu resztek zlikwidowanej klasy wyzyskiwaczy i ich różnorodnych agentur. W końcu r. 1930 zdemaskowana została organizacja kontrrewolucyjna "Prompartia"^{x)}, związana z kapitałem zagranicznym, a dążąca do obalenia władzy radzieckiej i przywrócenia kapitalizmu. Specjaliści burżuazyjni z "Prompartii" prowadzili akcję sabotażowo-dywersyjną przede wszystkim w przemyśle i budownictwie przemysłowym. Umyślnie marnotrawili oni dotacje pieniężne, przeznaczone na realizację programu inwestycyjnego, opracowywali świadomie wadliwe projekty nowych budowli. Przewlekali we wszelki możliwy sposób terminy uruchomienia nowych fabryk, umyślnie wytwarzali dysproporcje poszczególnych części wyposażenia nowych zespołów przemysłowych.

Jednakże pomimo tych wszystkich trudności rzeczywiste wykonanie planu budownictwa przemysłowego w toku pierwszej pięcioletki znacznie przekroczyło przewidywania planu. Inwestycje w przemyśle ciężkim, powiększając się z roku na rok, osiągnęły w ostatnim roku pierwszej pięcioletki (1932) 9.080 miln. rubli wobec 1.444 miln. rubli w r. 1928; w ogólnej zaś sumie rzeczywiste wydatki inwestycyjne w ciężkim przemyśle wyniosły w ciągu czterech lat (1929-1932) 22.6 milrd. rubli, t.j. przekroczyły plan o 54%.

Olbrzymie wydatki na budownictwo przemysłowe ucieleśniły się w toku pierwszej pięcioletki w setkach i tysiącach nowych fabryk, kopalń, oddziałów i agregatów. Wydatki te zapoczątkowały ponadto rozwój szeregu nowych gałęzi przemysłu (wytwarzanie ciągników, samochodów, samolotów, przemysł chemiczny itd.)

x) "Partia przemysłowa"

Proces rozbudowy kapitałów zakładowych przemysłu socjalistycznego wyraziście charakteryzuje się faktem, że współczynnik renowacji kapitałów zakładowych na 1 stycznia 1933 wyniósł dla całego przemysłu 76.7%.

Drugi plan pięcioletni, zatwierdzony przez XVII zjazd partii, określił konkretny kierunek dalszego uprzemysłowienia kraju.

Ogólna wysokość scentralizowanych nakładów na nowe inwestycje przemysłowe w toku drugiej pięciolatki (1933-1937) wyniosła 58.613 miln. rubli; w tej liczbie na rozwój produkcji dóbr inwestycyjnych przeznaczono 49.802 miln. rubli, na produkcję zaś dóbr konsumcyjnych - 8.811 miln. rubli. Inwestycje w ciężkim przemyśle, zaplanowane na drugą pięciolatkę, przekroczyły więc przeszło dwukrotnie rzeczywiste wydatki na te same cele w okresie pierwszego planu pięcioletniego. Fundusze inwestycyjne, uruchomione w toku drugiej pięciolatki (łącznie z budownictwem mieszkaniowym, komunalnym i społecznym), wyniosły ogółem 49.365 miln. rubli wobec 13.214 miln. rubli z okresu pierwszej pięciolatki. W końcowej fazie drugiej pięciolatki w r. 1936, kapitały zakładowe nowych przedsiębiorstw zbudowanych w toku dwóch pierwszych pięciolatek, wynosiły 92.2% całości kapitału zakładowego w przemyśle.

W wyniku pomyślnego wykonania programu inwestycyjnego Z.S.R.R. stał się potężnym mocarstwem przemysłowym.

Radziecka gospodarka energetyczna bogaciła się w tym czasie o całą sieć nowych pierwszorzędných wielkich elektrowni. Najważniejsze z nich są następujące:

Wyszczególnienie	Rok uruchomienia
Dnieprowska stacja wodno-elektryczna im. Lenina	1932
Elektrownia Zujewska	1931
" Stalinogorska im. Stalina	1934
Stacja wodno-elektryczna w Swiri	1933
Elektrownia Bereznikowska	1931
" Kuźniecka	1931
" Dubrowska im. Kirowa	1933
" Tułomska	1936

W ten sposób potencjał energetyczny gospodarki radzieckiej podniósł się prawie ośmiokrotnie, a wytwórczość energii dwudziestokrotnie w porównaniu z r. 1913.

Sama tylko stacja hydroelektryczna w Dnieprowsku wytworzyła w 1936 r. 2.099 miln. kWt energii elektrycznej, co wynosi 107.9% ogólnej wytwórczości energii elektrycznej w Rosji w r. 1913.

Wielokrotnie zwiększony został w tymże okresie potencjał wytwórczy metalurgii radzieckiej. Obok rozszerzenia południowej bazy węglowo-metalurgicznej stworzona została druga także baza na Wschodzie. Wśród największych hut żelaznych, zbudowanych w toku pięciolatek Stalinowskich, szczególnie wyróżniają się pod względem techniki i potencjału wytwórczego następujące:

	Rok uruchomienia
Kombinat Magnitogorski im. Stalina	1932
" Kuźniecki " "	1932
Krzyworoskie zakłady metalurgiczne	1934
Zaporożstal im. S. Ordżonikidze	1938
Azowstal " "	1932
Tiagilskie zakłady metalurgiczne	1933
Nowo-Tulskie " "	1935

Magnitogorskie Zakłady Metalurgiczne im. Stalina wytworzyły w 1937 r. 1.557. ton surówki, co wynosi 36.9% ogólnej produkcji żelaza w Rosji przedwojennej. Odpowiednie liczby dla Zakładów Kuźnieckich wyniosły 1.363 tys. ton i 32.2%; dla Ma-kiejewskich Zakładów im. Kirowa - 1.316 tys. t., t.j. 31.2% ogólnej wytwórczości.

Te trzy zakłady metalurgiczne Z.S.R.R. w r. 1936 wytopiły zatem łącznie 4.236 tys. ton żelaza, t.j. tyleż, ile wynosiła cała wytwórczość w Rosji Carskiej (4.216 tys. ton).

W tak ważnej gałęzi przemysłu, jak budowa maszyn, Z.S.R.R. z początkiem trzeciej pięciolatki stanął na pierwszym miejscu w Europie, powiększając przeszło pięćdziesięciokrotnie swoją wytwórczość maszyn w porównaniu z przedrewolucyjnym potencjałem Rosji. Wśród stworzonych w Z.S.R.R. olbrzymów przemysłu maszynowego szczególne stanowisko zajmują takie "fabryki fabryk" jak "Uralmasz" i Kramatorskie zakłady budowy maszyn ciężkich. Zbudowano również w tym okresie największe zakłady maszyn transportowych, mnóstwo fabryk obrabiarek i silników elektrycznych, olbrzymie fabryki samochodowe im. Mołotowa w Gorkim, oraz im. Stalina w Moskwie; olbrzymy przemysłu ciągnikowego - w Stalingradzie, Charkowie, Ozelabińsku; cały szereg wielkich zakładów budowy maszyn rolniczych jak np. fabryki w Rostowie, w Homlu, fabryka kombinów w Saratowie, zakłady Taszkienckie i wiele innych.

Ogromne inwestycje poczyniono w przemyśle chemicznym. Zbudowane zostały największe kombinaty Bereźnikowski i Kemerowski, powstały wielkie zakłady chemiczne jak Konstantynowskie, Newskie, Woskresieńskie i inne.

Obok nowego budownictwa przemysłowego odbywała się zasadnicza rekonstrukcja przedsiębiorstw przemysłowych już istniejących. Na skutek tego wzrósł poważnie poziom techniczny i potencjał wytwórczy takich zakładów jak "Dynamo",

"Sierp i Młot" w Moskwie, "Czerwony Putiłowiec" i Elektrosiła" w Leningradzie, Zakłady metalurgiczne i metalowe w zagłębiu Donieckim i wiele innych.

Nowe inwestycje przemysłowe, umożliwiając zastawianie nowej wysokiej techniki, stały się podstawą ogromnego wzrostu wydajności pracy narodu i ogromnego zapasu zdolności wytwórczej przemysłu do celów dalszego jeszcze potężniejszego rozwoju gospodarczego kraju.

x x
 x

W okresie pierwszej pięciolatki założone zostały fundamenty gospodarcze socjalizmu w Z.S.R.R. W toku drugiej - na fundamencie tym powstało w ogólnym zarysie socjalistyczne społeczeństwo. Kamień węgielny trzeciego planu pięcioletniego, zatwierdzonego przez XVIII zjazd partii w marcu 1939 r., stanowiło historyczne zadanie zakończenia budowy społeczeństwa socjalistycznego i stopniowego przejścia od socjalizmu do komunizmu.

XVIII zjazd partyjny postawił w związku z tym przed narodem radzieckim zasadnicze zadanie gospodarcze - "dogonić i wyprzedzić pod względem gospodarczym przodujące kraje kapitalistyczne". Zjazd ostrzegł jednocześnie, ażeby nie pomniejszono trudności wykonania tego olbrzymiego zadania w warunkach wrogiego otoczenia kapitalistycznego.

Ogólna wartość inwestycji ustalona została dla pięcioletnia 1938-1943 na 191 milrd. rubli wobec 114.7 milrd. w pierwszej pięciolatce.¹⁰⁾

Udział wydatków na budownictwo przemysłowe wynosić miał 58.3% ogólnej sumy inwestycji. Specjalną troską otoczo-

¹⁰⁾ XVIII zjazd W.K.P. (b) Sprawozdanie stenograficzne.

ny został przemysł ciężki, dla rozwoju którego przeznaczono 93.9 milrd. rubli, czyli 84% ogólnej wysokości inwestycji przemysłowych..

Celem racjonalnego rozmieszczenia przemysłu, zbliżenia jego do źródeł surowca i okręgów zbytu oraz w celu zaspokojenia potrzeb obrony państwa - trzeci plan pięcioletni przewidywał dalszy wzrost budownictwa przemysłowego we wschodnich okręgach kraju. Udział ich w ogólnej sumie inwestycji ustalony został na 18% wobec 12% w pięciolatce poprzedniej.¹¹⁾

Program uruchomienia nowowyprowadzonych i odbudowanych przedsiębiorstw przewidywał nakłady kapitału w wysokości 193 milrd. rubli wobec 103 milrd. rubli w drugiej pięciolatce.¹²⁾ W ten sposób zapewniony został nie tylko dalszy poważny wzrost funduszy zakładowych gospodarki narodowej, lecz i stworzenie pożądanego potencjału wytwórczego we wszystkich najważniejszych dziedzinach.

Początek trzeciej pięciolatki w Z.S.R.R. zbiegł się z początkiem nowej wojny imperialistycznej w Azji, Afryce i w Europie. Wtedy właśnie Stalin w referacie swym na XVIII zjeździe partii z genialną przenikliwością powiedział: "Bez wątpienia każda, nawet niewielka wojna, rozpoczęta przez agresorów w jakimkolwiek kącie świata, grozi niebezpieczeństwem krajom, miłującym pokój. Tym bardziej niebezpieczną jest nowa wojna imperialistyczna, która wciągnęła już w swoją orbitę przeszło 500 mln. ludności Azji, Afryki, Europy. Nasz kraj wobec tego, realizując konsekwentnie politykę utrzymania pokoju, rozwinał jednocześnie bardzo poważne wysiłki ku ugruntowaniu gotowości bojowej naszej Czerwonej Armii, naszej Czerwonej Wojenno-Morskiej marynarki"¹³⁾

11) XVIII Zjazd W.K.P. (b) Sprawozdanie stenograficzne

12) Tamże, str.659

13) " " " 14

W ciągu trzech i pół lat trzeciej pięciolatki rzeczywista wysokość nakładów kapitałowych na cele rozwoju gospodarstwa narodowego wyniosła ogromną sumę 130 milrd. rubli, t.j. prawie tyle, ile w ciągu całej drugiej pięciolatki. W ciągu trzech i pół lat trzeciej pięciolatki oddano do użytku w przemyśle państwowym 2.900 fabryk, szynów i innych przedsiębiorstw, czyli prawie dwukrotnie więcej niż w ciągu całej pierwszej pięciolatki.

Siły zbrojne pierwszego w świecie kraju socjalizmu zawsze były przedmiotem szczególnej troski partii bolszewików i rządu Radzieckiego. Jasne jest, że w warunkach grożącej wojny troska ta znalazła swój wyraz realny w poważnym wzroście inwestycji w przemyśle obrony państwa i związanych z nim najważniejszych gałęziach przemysłu eksploatacyjnego. Potencjał w ciągu trzeciej pięciolatki przemysłu wojennego wzrósł trzykrotnie. Uruchomione zostały setki nowych fabryk samolotów i czołgów, olbrzymich zakładów artyleryjskich, broni automatycznej, zakładów wojenno-chemicznych, zorganizowane zostały twórcze zespoły konstruktorów, zakłady doświadczalne, laboratoria. Wszystko to zapewniało możliwość przebrojenia technicznego armii i wyposażenia jej w najdoskonalszy technicznie sprzęt bojowy.

x x
x

Pokojowa, twórcza praca narodu radzieckiego przerwana została w lecie 1941 r. przez wdarcie się hord niemiecko-faszystowskich.

Zadania budownictwa wojenno-przemysłowego w okresie wojny ojczyźnianej nie mogły się ograniczyć do rekonstrukcji przemysłu istniejącego lub nawet do budowy pewnej liczby nowych przedsiębiorstw przemysłu wojennego w ścisłym znaczeniu

tego wyrazu. Jest rzeczą zrozumiałą, że skala budownictwa w przemyśle wojennym zależała bezpośrednio od narastania potencjału wytwórczego w innych czołowych gałęziach gospodarki, a przede wszystkim w gałęziach, stanowiących bazę ciepłno-energetyczną, surowcową i maszynową dla przemysłu wojennego.

Problem odtwarzania pochłanianych przez wojnę zasobów materialnych nie ogranicza się jednak do produkcji w ramach bieżących potrzeb frontu. Konieczna była również systematyczna renowacja i zwiększenie ilościowe podstawowych materiałów przemysłowych, podlegających szczególnie intensywnemu niszczeniu właśnie w okresie wojny.

W toku wojny ojczyźnianej problem tempa rozwoju przemysłowego nabrał szczególnej ostrości. Los kraju zależał od szybkości i doskonałości zorganizowania rozszerzającej się gospodarki wojennej. Należało za wszelką cenę i w najkrótszym czasie wyprzedzić skalę produkcji wojennej agresorów w dziedzinie budowy samolotów, czołgów, miotaczy min oraz innych nowoczesnych typów broni i sprzętu bojowego. W tym celu należało szybko zbudować i uruchomić odpowiednie zakłady przemysłowe. Tylko na tej drodze można było odeprzeć groźne niebezpieczeństwo, wiszące nad krajem.

Już w pierwszym, najcięższym okresie wojny, pomimo pewnego zmniejszenia ogólnej sumy nakładów przemysłowych, przyrost potencjału wytwórczego znacznie przewyższył rekordowe wskaźniki roczne z okresu pokojowego. Jeśli sumę wydatków na nowe instalacje w r.1940 przyjmiemy za sto, to wskaźnik dla 1942 r. wyniesie 103.

W dynamice inwestycji Z.S.R.R. w okresie wojny różnić można cztery zasadnicze etapy.

W pierwszym okresie wojny przestawienie na potrzeby wojny całej gospodarki narodowej wymagało maksymalnej koncen-

tracji środków, materiałów budowlanych i wyposażenia technicznego, celem jak najszybszego zorganizowania najważniejszych obiektów przemysłu wojennego. Wymagało to zawieszenia prac budowlanych i ograniczenia się do konserwacji w szeregu rozpoczętych przed wojną nowych budowli. Zwolnione w związku z tym środki materialne i siła ludzka przeniesione zostały w znacznej części do budowy najbardziej potrzebnych obiektów przemysłu wojennego. Wskutek tego ogólna suma nakładów na budownictwo przemysłowe w tym pierwszym okresie musiała nieco się zmniejszyć w porównaniu z poziomem przedwojennym.

Lecz już w drugim etapie gospodarki wojennej Z.S.R.R. mniej więcej od końca r.1941, ogólny rozmiar inwestycji przemysłowych wzrasta w związku z przenoszeniem przemysłu do okręgów wschodnich. Ta planowa i masowa ewakuacja przedsiębiorstw przemysłowych na Wschód, wykonywana podczas inwazji wroga, wymagała ogromnego napięcia środków całej gospodarki narodowej.

Remont skomplikowanego wyposażenia technicznego, jego demontaż, załadunek i przewóz, a następnie rozmieszczanie ewakuowanych obiektów na nowych terenach nadało wysiłkom gospodarczym w tym okresie specjalny charakter. Roboty czysto budowlane polegały głównie na przystosowywaniu istniejących w punktach ewakuacji gmachów i urządzeń do nowych zadań produkcyjnych. Punkt ciężkości prac podstawowych przeniósł się na roboty montażowe, polegające na zestawieniu i najszybszym uruchomieniu wyewakuowanych obiektów.

W trzecim etapie decydujące miejsce zajmuje stopniowo budowa nowych zakładów, a jednocześnie rośnie z niezmierną szybkością tempo przystosowywania przedsiębiorstw ewakuowanych do nowych warunków. W tym okresie stwarzano ponadto przesłanki materiałowo-techniczne, niezbędne dla przejścia do kontrataku.

Czwarty etap rozpoczyna się od zwycięskiego ruchu naprzód armii radzieckiej, która w zimie 1942/43 wyzwoliła Zagłębie Donieckie i południowe okręgi metalurgiczne. Charakterystyczną cechą tego etapu jest ~~dależy~~ wzrost inwestycji przemysłowych okręgów wschodnich przy jednoczesnym wzmacnianiu skali odbudowywania przemysłu w okręgach, wyzwolanych z pod okupacji niemieckiej.

Po raz pierwszy w dziejach wojen i ludów rozwijają się szeroko - jeszcze w toku zaciekłych walk na frontach - prace nad odbudową zniszczonego przez wroga przemysłu.

Procesy odtwarzania i wzrostu kapitału zakładowego przemysłu znalazły swój wyraz w setkach i tysiącach nowych przedsiębiorstw, opartych na najnowszych zdobyczach techniki, a zbudowanych i uruchomionych w latach wojny.

W tym czasie powstały na wschodzie nowe potężne ośrodki górnicze, metalurgiczne, energetyczne i budowy maszyn. Zbudowane zostały dziesiątki nowych pierwszorzędnych fabryk samolotów, czołgów, zakładów artyleryjskich, wojenno-chemicznych i innych. Powstały tysiące nowych działów i agregatów w przedsiębiorstwach dawnych. W ostatnich latach wojny (1943-1945) wykonane zostały wielkie roboty rekonstrukcyjne na terenach ekspluowanych przez okupanta.

W czasie wojny rozpoczęta i w pełni lub w części zakończono budowę takich olbrzymów metalurgicznych, jak zakłady Czelabińskie i Dalekiego Wschodu, jak pierwsze kombinaty hutnicze w Azji Środkowej w Uzbekii i Kazachstanie, jak walcownie rur na południu Uralu, zakłady aluminiowe Syberyjskie i Bogosłowskie, a wreszcie zakłady Kirgiskie metali kolorowych. Nowe potężne wielkie piece stanęły w kombinacie Magnitogorskim (piąty i szósty) oraz Niżniotagilskim (drugi i trzeci).

Znacznie zwiększona została zdolność wytwórcza zakładów metalurgicznych na Wschodzie. Zbudowano tu i odbudowano ogółem przeszło 25 wielkich pieców, około stu pięćdziesięciu pieców do produkcji stali i wiele innych zespołów metalurgicznych.

Bardzo poważnie wzrósł w czasie wojny potencjał stacji elektroenergetycznych. W okresie dwóch lat wojny (1942 i 1943) wzrost jego wyniósł tyleż, co w ciągu trzech lat przedwojennych.

Na podstawie badań geologicznych przedwojennych, rozszerzonych przez prace geologów w czasie wojny rozwinęła się szeroko budowa nowych kopalń w najbogatszy pod względem zasobów węgla okręgach Kuźniecka i Karagandy. W zagłębiu Kuźnieckim zbudowano^w 1942, 1943 roku 34 nowe ~~szafy~~ ^{złoty}, których wydajność równa się połowie przedwojennego wydobycia węgla całego zagłębia. Wydobycie zaś na Uralu przewyższało w r. 1944 dwa i pół raza poziom przedwojenny. Na wiosnę 1944 r. oddana została do użytku słynna kopalnia Karagandzińska o rocznej wydajności do 1.5 miln. ton węgla.

W r. 1943 zakończono budowę i oddano do użytku niezmiernie bogate zagłębie Północno-Pieczorskie. Zdolność wytwórcza zagłębia węglowego pod Moskwą, po krótkotrwałej jego okupacji przez wroga, została nie tylko odbudowana, lecz przeszło dwukrotnie zwiększona.

Zbudowano w latach wojny ogromną liczbę przedsiębiorstw specyficznie wojennego przemysłu, produkujących rocznie dla potrzeb frontu przeciętnie 30.000 czołgów, samochodów pancernych, 120 tys. dział i olbrzymie ilości innego sprzętu bojowego.

Jedna tylko z fabryk artyleryjskich pod kierownictwem dyr. Elan wyprodukowała w latach wojny dziesięćkrotnie więcej dział, niż posiadała ich armia carska podczas pierwszej wojny światowej.

W uporządkowanym gospodarstwie wojennym Z.S.R.R. wystarczyło siłą, aby jednocześnie z olbrzymim rozmachem budownictwa wojenno-przemysłowego kontynuować roboty inwestycyjne w przemyśle budowy maszyn ciężkich i obrabiarek. Z niemniejszym rozmachem prowadzone były inwestycje w przemyśle lekkim i spożywczym, w gospodarce komunalnej i w przemyśle budowy maszyn rolniczych oraz w szeregu innych gałęzi produkcji, niezbędnych dla zaspokojenia ogólnogospodarczych potrzeb kraju. Oddano do użytku zakłady Nowokramatorskie im. Stalina, zakłady turbinowe na Uralu, zbudowano i uruchomiono zakłady traktorowe na Ałtaju, we Włodzimierzu i w Lipiecku; zbudowano Uralskie Zakłady Samochodowe, Syberyjskie Zakłady budowy silników Diesla oraz Syzrańskie Zakłady budowy lokomobili. Powstał cały szereg fabryk maszyn rolniczych w Rosji Centralnej, na Wschodzie, w Północnym Kaukazie; zbudowano w toku wojny kolej podziemną (metropolitaine) w Moskwie; gazociągi Saratow-Moskwa; Daszawa-Kijów itd.

Jedną z najistotniejszych zdobyczy budownictwa w okresie wojny było masowe stosowanie przyspieszonych metod budowy, które dotąd znajdowało się w stadium doświadczalnym. Okresy budowy najważniejszych obiektów przemysłowych skrócone zostały conajmniej dwukrotnie w porównaniu z tempem przedwojennym. Tak np. w Czelabińskiej Centrali Ciepłno-elektrycznej turbina o mocy 50 tys. kWt zmontowana została w 35 dni wobec 5-6 miesięcy przed wojną. Wielki piec Nr 5 w Magnitogorsku o objętości 1.300 m.³ zbudowany został w czasie wojny w 7-8 miesięcy, podczas gdy przed wojną taki sam piec w stalowni Azowskiej budo-

wany był przez dwa lata i 4 miesiące.

Podobnych przykładów przytoczyć można wiele:

Wybitne postępy budownictwa przemysłowego w latach wojny są żywym dowodem zalet i przewagi socjalistycznego systemu gospodarstwa narodowego. Fakty te najbardziej pogładowo wykazały, że "podstawa gospodarcza państwa radzieckiego okazała się nieskończenie bardziej żywotna niż gospodarka państw nieprzyjacielskich" (Stalin).

Zwycięskie zakończenie wojny i przejście do nowego pokojowego okresu budownictwa gospodarczego i kulturalnego otworzyło przed Związkiem Radzieckim nowe wspaniałe perspektywy dalszego rozkwitu gospodarczego.

Program inwestycyjny nowej pięciolatki Stalinowskiej określają trzy spopularyzowane już w narodzie radzieckim - liczby:

1) Ponad dwieście pięćdziesiąt miliardów scentralizowanych wkładów kapitałowych do gospodarstwa narodowego, przeznaczonych na cele renowacyjne.

2) Oddanie do użytku pięciu tysięcy przedsiębiorstw przemysłowych.

3) Dwieście trzydzieści cztery miliardy rubli na budowę nowych obiektów w toku ostatniej Stalinowskiej pięciolatki.

Ogromna skala tych nakładów zapewnia osiągnięcie bardzo poważnego postępu techniki w drodze odnowienia i uzupełnienia aparatu produkcyjnego wszystkich gałęzi przemysłu radzieckiego. Rozwojowi gałęzi dawnych towarzyszy w planie robót inwestycyjnych powołanie do życia całego szeregu nowych działów (przemysł gazowy, przemysł wzbogacania węgla, zmechanizowanie budowy domów itd.)

Obojętne tego realizacja nowego programu wprowadzi istotne korektywy do obecnej geografii gospodarczej kraju. Powstaną nowe ośrodki przemysłowe w bezpośrednim sąsiedztwie źródeł surowca, paliwa oraz okręgów zbytu, co skróci przewozy kolejowe i wyeliminuje dalekie oraz krzyżujące się ze sobą linie dowozowe.

Nowa lokalizacja zdolności wytwórczych sprzyjać będzie dalszemu uprzemysłowieniu okręgów wschodnich, rozwojowi gospodarczemu i kulturalnemu radzieckich republik narodowościowych oraz konsekwentnemu przeobrażeniu socjalistycznemu gospodarki tych okręgów i republik, które stały się członkami Z.S.R.R. względnie niedawno.

Szczególne uwaga poświęcona będzie inwestycjom i rozwojowi gospodarczemu w takich nowych okręgach Z.S.R.R. jak Sachalin Południowy i wyspy Kurylskie, jak Ukraina Zachodnia i Zakarpaska, obwód Kaliningradzki, Petsamo i inne.

Dla B.S.F.R.R.^{x)} wysokość funduszu inwestycyjnego na nowe pięciolecie wynosi 145 milrd. rubli. Jest to więcej, niż ogólna wartość wszystkich inwestycji, wykonanych w całym Z.S.R.R. w ciągu drugiej pięciolatki. Z funduszu tego mają być całkowicie odbudowane zniszczone przez Niemców miasta i okręgi. Powstaną nowe ośrodki metalurgiczne i przemysłu budowy maszyn na Uralu, w Syberii, w dorzeczu Wołgi, w okręgu Leningradzkim, na Północy oraz na dalekim Wschodzie. W ciągu pięciolecia ma być w R.S.F.R.R. zbudowane i oddane do użytku 13 wielkich pieców o zdolności wytwórczej 8.3 miln. ton surowki; agregaty produkcji stali o zdolności wytwórczej 4.6 miln. ton wyrobów walcownianych; nowe szyby w kopalniach węgla o zdolności eksploatacyjnej 79.8 miln. ton węgla, wreszcie - elektrownie o mocy 7.085 tys. kilowatów.

x) Rosyjska Socjalistyczna Federacyjna Radziecka Republika

Szczególną uwagę poświęca się w nowym planie galszemu opanowaniu bogactw naturalnych Syberii i Dalekiego Wschodu. Na inwestycje w tych okręgach przeznaczono 35.600 miln. rubli, czyli 14.3% ogólnej sumy planu inwestycyjnego.

Na Ukrainie odbudowane zostaną wszystkie huty żelazne Zagłębia Donieckiego i Przydnieprza. Pomyślnie posuwają się prace nad odbudową jednego z największych i najdoskonalszych pod względem technicznym zakładów hutnictwa ukraińskiego - "Zaporożstali".

Spośród 45 wielkich pieców, przewidzianych do budowy lub odbudowy w całym Z.S.R.R., 30 przypada na Ukrainę. W pełni odbudowane będzie również w Zagłębiu Donieckim górnictwo i przemysł maszynowy. W pierwszym kwartale 1947 r. uruchomiony został pierwszy agregat odbudowanego z ruin "Dnieprogesa" im. Lenina; w szybkim tempie przebiegają prace montażowe przy drugim i trzecim agregacie. Odbudowuje się dalej około 100 wielkich i średnich zakładów budowy maszyn.

W Dniepropietrowsku buduje się jedna z największych w kraju fabryka samochodów o rocznej zdolności wytwórczej 60.000 samochodów marki ZI.S.-150 W Kijowie na ukończeniu jest budowa wielkiej fabryki motocykli. W Odesie rozpoczyna pracę największa w Z.S.R.R. fabryka lin stalowych.

Szeroka i wszechstronna pomoc ze strony państwa zapewniona jest dalej dla uprzemysłowienia Ukrainy Zakarpaciej, połączonej niedawno na nowo z Ukrainą Radziecką.

Na Białorusi odbudowuje się dziesiątki i setki przedsiębiorstw, w tej liczbie fabryki obrabiarek i cementownie.

W Mińsku powstaje olbrzymia fabryka samochodów. Na Białorusi dobiega końca budowa nowej fabryki traktorów i rowerów oraz szeregu innych ważnych zakładów budowy maszyn.

Tamże osuszy się w ciągu pięciolecia 270 tys. ha zabagnionych terenów.

Kazachstan wzbogaci się o dziesiątki szybów węglowych, nowych pierwszorzędných przedsiębiorstw metalurgicznych, wielkich wytwórni materiałów budowlanych. Budowa i oddanie do użytku huty żelaznej w Temir-Tau, nowych szybów węglowych w zagłębiu Karagandzińskim, magistrali kolejowej Siemipalański-Kułun i Ałmaatyńskiej G.E.S. Nr 7 ^{x)} ugruntuje zdobyta przez Kazachstan w czasach wojny pozycję głównej bazy hutnictwa kolorowego i jednego z przodujących ośrodków przemysłowych kraju.

W Gruzji - na lewym brzegu Kury buduje się nowe Zakaukaskie zakłady metalurgiczne o pełnym cyklu metalurgicznym (t.j. wielkie piece, piece martenowskie i walcownie). Zakłady te oddane zostaną do użytku w najbliższych latach, a ku końcowi pięciolatki osiągną już ohe całą swą zaprojektowaną zdolność wytwórczą.

W Gruzji buduje się także nowa Kutaiska fabryka samochodów o zdolności wytwórczej 15.000 ciężarówek, Tbiliska fabryka parowozów, Kutaiska fabryka instalacji kopalnianych, Goryjski kombinat przemysłu bawełnianego, nowe stacje wodne. Nowe potężne szyby budują się na złożach Tkwarczelskich. Gruzja Radziecka przekształca się w ten sposób - jeden z najważniejszych ośrodków przemysłowych Z.S.R.R.

W Azerbajdżanie zakończona zostanie przebudowa techniczna zakładów budowy instalacji dla przemysłu naftowego oraz budowa w Sumgencie nowej walcowni rur. Na nowo się buduje jedne z największych zakładów elektrotechnicznych w Baku.

Potężne kopalnie rudy żelaznej w Daszkesanie łącznie z zakładem wzbogacania rud zainicjują rozwój eksploatacji rud żelaznych w Azerbajdżanie. Kopalnie te zaopatrywać będą

x) Centralna stacja elektromagnetyczna

w wysoko wartościowe rudy wielkie piece Zakaukaskiego kombinatu metalurgicznego.

Rozpoczęła się budowa potężnego węzła energii wodnej w Mingenczaursku na rzece Kurze - drugiego co do mocy po Dnieprogesie. Pierwsza część tej hydroelektrocentracji oddana zostanie do użytku w r.1950. Po jej uruchomieniu baza energetyczna Azerbajdżanu prawie się podwoi. Po zakończeniu zaś prac nawadniająco-melioracyjnych, związanych z budową kombinatu Mingeczaurskiego wzrosną trzykrotnie zasiewy bawełny i innych ziemiopłodów w bogatej, lecz nawidddzanej przez suszę nizinie Kura-Araksińskiej..

W Uzbekistanie zbudowana będzie i oddana do użytku sieć hydrostacji o mocy ogólnej 266 tys. Kl. Budowa hydrostacji zależna tu jest od rozwoju prac irygacyjnych, na które przeznaczają się 1 milrd. rubli. W ciągu pięciolecia zakończona będzie budowa Uzbekich zakładów metalurgicznych, rozwinię się budowa kombinatu miedzianego, huty cynkowej i nowych szybów węglowych na złożach Angreńskich. Zbudowana będzie również w Uzbekistanie fabryka włókna sztucznego.

W Turkmenistanie rozwija się budowa kopalni rud cynku i ołowiu, lokalnych fabryk metalowych i artykułów spożywczych. Poza tym zwiększy się znacznie zdolność wytwórcza kombinatu bawełnianego w Stalinobadzie.

W Armenii dobiega końca budowa Karskiego kombinatu miedziano-molibdenowego. Tamże zbudowane zostaną i oddane do użytku nowe fabryki kabli i drobnych turbin wodnych. W latach 1946-50 zbudowana zostanie i oddana do użytku pierwsza część nowej hydrostacji w Giumiuszu na rzece Zandze. Znacznie zwiększona zostanie moc skończonej nie dawno Erewańskiej fabryki ki sukna i Leninakańskiego kombinatu.

W republice Karelo-Fińskiej odbudowuje się i odda do użytku kombinaty celulozowo-papiernicze i fabryki metalurgiczne.

W Mołdawii rozwijają się na szeroką skalę prace geologiczno-badawcze w poszukiwaniu węgla, ropy naftowej i materiałów budowlanych. Zbudowane tam będą i oddane do użytku cementownia, fabryka gipsu i cegielnia. Odbudowuje się stacja ciepłno-elektryczna oraz buduje się nowa wielka elektrownia i sieć drobnych hydrostaacji. Duże prace przeprowadzone tu będą w zakresie odbudowy i budowy zakładów przemysłu spożywczego.

Ogromne perspektywy rozwojowe otwierają się w nowej pięciolatce przed radzieckimi republikami bałtyckimi. Plan przewiduje odbudowę największych miast nadbałtyckich, zburzonych przez okupanta.

W republice Łotewskiej rozwija się budowa torfiarni i fabryk brykietu. Zbudowane tu będą nowe elektrownie, odbudowane i rozszerzone elektrownie dawne. Odbudowują się zakłady budowy wagonów, stocznie, huty i cementownie, przedsiębiorstwa i szereg fabryk przemysłu spożywczego.

W republice Litewskiej odbudowuje się fabryka maszyn rolniczych, metalowa, tkanin wełnianych. Buduje się na nowo fabryki przetworów mlecznych, rybnych i innych działów przemysłu spożywczego.

Estonia Radziecka przekształca się w potężny ośrodek przemysłu, przetwarzającego łupek bitumiczny. Otrzymywany przy tym gaz przesyłany będzie przy pomocy gazociągów do Leningradu i miast republik nadbałtyckich.

Odbudowują się i rozwijają w republikach nadbałtyckich przedsiębiorstwa budowy maszyn i zakłady włókiennicze.

Duży rozmach nadany będzie we wszystkich republikach, obwodach i okręgach kraju rozbudowie przemysłu włókienniczego i spożywczego oraz przemysłu lekkiego dla potrzeb lokalnych.

Ogłoszone przez "Gosplan"^{x)} wyniki ogólne wykonania planu odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej w r. 1946 świadczą, że pomimo trudności, spowodowanych przez czteroletnią wojnę i niebywałą suszę 1946 r. - przebudowa powojenna produkcji przemysłowej została zasadniczo zakończona i gospodarka kraju jako całość pewnym krokiem wstąpiła na drogę powojennego wzrostu.

W ciągu r. 1946 produkcja przemysłowa brutto na potrzeby cywilne wzrosła o 20% w porównaniu z r. 1945, produkcja zaś przemysłu budowy maszyn na potrzeby cywilne wzrosła w porównaniu z r. 1945 o 18 mld. rubli.

Poważnie wzrósł w r. 1946 faktycznie wykonany wolumen robot inwestycyjnych ^{wynosząc} dla całości gospodarki 117% robot r. 1945. W ciągu r. 1946 zbudowano, odbudowano i oddano do użytku około 800 przedsiębiorstw państwowych. Uruchomiono 6 wielkich pieców, 18 pieców martenowskich, 9 walcowni, 36 wielkich szybów węglowych, 117 turbin w elektrowniach. W przemyśle włókienniczym oddano do użytku około 330 tys. wrzecion przędzalniczych. Odrodzone zostały dziesiątki i setki przedsiębiorstw przemysłu lekkiego i spożywczego. Odbudowano, zbudowano i oddano do użytku 6 mln. m.² powierzchni mieszkalnej.

Rosną osiągnięcia powojennej akcji inwestycyjnej. Dzień w dzień rozpoczynają pracę odbudowane i zbudowane na nowo zakłady przemysłowe i kopalnie. W zagłębiu Donieckim na koniec r. 1946 odbudowano i zbudowano na nowo 146 szybów podstawowych i 240 drobnych. Na Ukrainie odbudowano już 98 fabryk budowy maszyn. Największe ukraińskie "fabryki fabryk" - Starokramatorska i Nowokramatorska fabryka ciężkich maszyn - powstają z ruin odnowione i odmłodzone. Już postęp zauważyć można w dziedzinie odbudowy i budowy nowych elektrowni. Plan robót kapitalnych przy elektrowniach został w r. 1946 przekroczony. W pierwszym kwartale 1947 r. znow zapaliły się

x) "Plan państwowy" (Państwowy Urząd Planowania)

ognie Dnieprogesa imienia Lenina. Moc ogólna stacji elektrycznych w kraju osiągnęła poziom przedwojenny.

Pierwsze półrocze r.1947 zaznaczyło się nowymi osiągnięciami budowniczych przemysłu radzieckiego. Ogólny wolumen wykonanych robót kapitalnych w pierwszym półroczu 1947 r. wyniósł 106% w stosunku do pierwszego półrocza r.1946. W pierwszym półroczu 1947 r. uruchomione zostały szyby węglowe o ogólnej zdolności wytwórczej 4 miln. ton rocznie, trzy baterie koksowe o potencjale 875 tys.ton, trzy wielkie piece o potencjale ogólnym 920 tys. ton surówki, a w tej liczbie największy w kraju udoskonalony wielki piec Nr 3 w Zaporozstali. W okresie tym budowniczowie i monterzy zakończyli budowę 4 pieców martenowskich o potencjale 415 tys.ton stali, uruchomili w elektrowniach 2 turbin o potencjale ogólnym 240 tys.kWt, zwiększyli zdolność wytwórczą cementowni o 406 tys. ton; uruchomili we włókiennictwie 154 tys. nowych wrzecion, zbudowali i oddali do użytku 1.8 miln. m.² powierzchni mieszkalnej oraz przygotowali do uruchomienia liczne dziesiątki i setki ~~oddanych~~ wanych i nowobudowanych instalacji i obiektów przemysłowych i mieszkalnych, przewidzianych w planie inwestycyjnym na rok 1947.

Wybitne sukcesy pierwszego etapu prac inwestycyjno-restytucyjnych w gospodarce powojennej Z.S.R.R. nie pozostawia żadnych wątpliwości co do tego, że program inwestycyjny nowej pięciolatki będzie pomyślnie wykonany i przekroczony.

x x x

N.A. Wozniesieński w referacie swym o planie pięcioletnim odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej Z.S.R.R. stwierdził, że budowniczowie nasi w latach wojny nauczyli się budować szybciej i oszczędniej, lecz jednocześnie zazna-

czyk, że to tempo i koszt robót jest już dziś dla nas nie do przyjęcia. Trzeba budować jeszcze oszczędniej i jeszcze szybciej.

Radziecki przemysł budowlany zdobył w ostatnich latach ogromne doświadczenie techniczne i organizacyjne. Jego kadry kierownicze, jego inżynierowie i stachanowcy udowodnili swoją dojrzałość zawodową i polityczną w ciężkich latach wojny i w pierwszym, najtańdniejszym etapie powojennej budowy i odbudowy gospodarki. Opłacalność społeczno-gospodarcza nakładów kapitałowych może być znacznie zwiększona w drodze przyspieszenia tempa robót oraz umiejętnego wykorzystania rezerw wzrostu wydajności pracy i obniżenia kosztów własnych.

Od tempa budownictwa przemysłowego i terminów uruchomienia nowych potencjałów wytwórczych zależy pomyślne wykonanie i przekroczenie całości planu narodowego na nową pięcioletkę. Wygrana na czasie wywołuje w budownictwie przyspieszenie obrotu olbrzymich funduszy i z reguły powoduje poważne zmniejszenie kosztów budowy. Przede wszystkim zaś wygrana na czasie zbliża chwilę uruchomienia nowego potencjału wytwórczego dla potrzeb kraju. Z drugiej zaś strony wszelka zwłoka w terminie oddania do użytku nowych obiektów paraliżuje na czas nieograniczony asygnowane na budownictwo fundusze, materiały i uwięzioną w niedokończonych budowlach pracę.

Jednym z głównych zadań dalszego postępu organizacyjno-gospodarczego i technicznego jest zmechanizowanie wszelkimi środkami pracochłonnych robót budowlanych oraz zastosowanie do nich nowoczesnych metod produkcji.

Industrializacja budownictwa oznacza przekształcenie placu budowlanego w swoisty warsztat przemysłowy montowania gotowych części i konstrukcji ich elementów. Wymaga to prze-

de wszystkim odciażenia budowniczych i placu budowlanego od wszelkich czynności i funkcji, niezwiązanych bezpośrednio z ich zadaniem. Powinno więc być usunięte poza granice placu budowlanego wszystko, co dotyczy produkcji materiałów, części, półfabrykatów i konstrukcji - te wszystkie czynności bowiem są zadaniem wyspecjalizowanych w tych dziedzinach fabryk materiałów budowlanych. Industrializacja budownictwa wymaga zatem maksymalnej jego mechanizacji i zbliżenia technologii robót budowlanych do nowoczesnych naukowo opracowanych procesów technologicznych normalnego przedsiębiorstwa przemysłowego. Wreszcie industrializacja budownictwa oznacza taką organizację pracy na placu budowlanym, któraby zlikwidowała nieprodukcyjne marnotrawstwo czasu oraz zapewniła należyte rozmieszczenie siły roboczej.

Ustawa o nowym planie pięcioletnim odbudowy i rozwoju gospodarki Z.S.R.R. w pięcioleciu 1946-1950 nakazuje знижение kosztów robót budowlanych o 12% w porównaniu z r.1945. Przy olbrzymiej skali robót budowlano-montażowych, przewidzianych w nowej pięcioletce, powinno to przynieść oszczędność około 10 milrd. rubli.

W tej sytuacji zwiększenie produktywności włożonych w odbudowę funduszy oraz zmniejszenie kosztów robót budowlanych staje się jednym z najważniejszych zadań rozwoju powojennej gospodarki narodowej Z.S.R.R.

x x
 x

Wielką i zaszczytną jest rola budowniczych we wszystkich czasach. Oni to - w ślad za geologami - występują jako pionierzy przy opanowywaniu bogactw naturalnych w nowych bezkresnych obszarach. Oni to przerabiają pierwsze drogi,

budują pierwsze osady i nowe przedsiębiorstwa w krajach, posiadających bogactwa kopalne. Im - budowniczym - przypada w udziale wysoki zaszczyt zakładania i budowy nowych miast, nowych ośrodków przemysłowych i kulturalnych.

Lecz bardziej niż kiedykolwiek i bardziej niż gdziekolwiek wdzięczną i zaszczytną jest twórcza praca budowniczego w Z.S.R.R. - w kraju zwycięskiego socjalizmu. Budowniozy radziecki, wyzwolony od wszelkich form wyzysku człowieka przez człowieka, poznał po raz pierwszy w dziejach wielką radość swej twórczej pracy.

W ciągu minionego trzydziestolecia wniósł on wkład nieoceniony do wielkich zdobyczy październikowych, do dzieła stworzenia i rozwoju potęgi przemysłowej Z.S.R.R.

Pomyślnie wykonywując i przekraczając plan inwestycyjny pierwszego powojennego pięciolecia budowlanczy przemysłu radzieckiego, otoczeni troskliwością i opieką rządu i partii Lenina-Stalina, potęgują moc i sławę swej socjalistycznej Ojczyzny.

X X X